

असे झाल्याने ---

सङ्करो नरकायैव कुलघ्नानां कुलस्य च ।

पतन्ति पितरो ह्येषां लुप्तपिण्डोदकक्रियाः ॥ ४२ ॥

असा वर्णसंकर होणे कुलघातक तो सर्व कुलास निश्चितच नरकामधे नेतो आणि पिंडदानादि क्रिया लुप्त झाल्याने त्यांच्या पितरांचेहि पतन होते. ॥ ४२ ॥

सङ्कर इति । एषां कुलघ्नानां पितरः पतन्ति । हि यस्माल्लुप्ता पिण्डोदकक्रिया येषां ते ॥४२॥

या कुलघातकिंच्या पितरांचे, ज्याच्या पिंडदानादि क्रिया लुप्त झालेल्या असतात, त्यांचे पतन होते. ॥ ४२ ॥

उक्तं दोषमुपसंहरति दोषैः इति द्वाभ्याम् ---

उपरोक्त दोषांचे 'दोषैः' इत्यादि या नंतरच्या दोन श्लोकाद्वारा उपसंहार करतो आहे. ---

दोषैरेतैः कुलघ्नानां वर्णसङ्करकारकैः ।

उत्साद्यन्ते जातिधर्माः कुलधर्माश्च शाश्वताः ॥ ४३ ॥

कुलघातकांच्या या वर्णसंकरकारक दोषांनी पुरातन जातिधर्म व कुलधर्म नष्ट होतात. ॥४३॥

दोषैरिति । उत्साद्यन्ते लुप्यन्ते जातिधर्मा वर्णधर्माः कुलधर्माश्च । चकारादाश्रमधर्मादयोऽपि गृह्यन्ते ॥४३॥

पुरातन जातिधर्म व कुलधर्म नष्ट होतात लोपतात. चकारादीनि आश्रमधर्मादि देखिल येथे गृहित आहेत. ॥४३॥

उत्सन्नकुलधर्माणां मनुष्याणां जनार्दन ।

नरके नियतं वासो भवतीत्यनुशुश्रुम् ॥ ४४ ॥

कुलधर्म नष्ट झालेली माणसे, अरे जनार्दना! निश्चितच नरकामधे पडतात, असे आम्ही ऐकत आलो आहोत. ॥ ४४ ॥

उत्सन्नेति । उत्सन्नाः कुलधर्मा येषां ते तथातेषाम् । उत्सन्नकुलधर्माणामित्युत्सन्नजातिधर्मादीनामप्युपलक्षणम् । अनुशुश्रुम् श्रुतवन्तो वयम् ।

‘प्रायश्चित्तमकुर्वाणाः पापेषु निरता नराः । अपश्चात्तापिनः कष्टान्निरयान् यान्ति दारुणान्’ (याज्ञ ३।२२१) इत्यादिवचनेभ्यः ॥४४॥

ज्यांचे कुलधर्म लोप पावतात ते तसेच त्यांचे, उत्सन्नकुलधर्माणाम् हे पद लुप्त झालेल्या जातिधर्मादिंचे निर्देशक आहे. ‘प्रायश्चित्त न कारणारे, पापरत तसेच पश्चात्ताप न कारणारे लोक दुःखानि परिपूर्ण अशा धोर नरकामधे जातात.’ इत्यादिवचनांद्वारा कुलधर्म नष्ट झालेली

माणसे, अरे जनार्दना! निश्चितच नरकामधे पडतात असे, आम्ही ऐकत आलो आहोत. ॥ ४४ ॥

बन्धुवधव्यवसायेन संतप्यमान आह ---

बन्धुबान्धवांना मारण्याच्या या व्यापाराने संतप्त होत बोलतो आहे---

अहो बत महत्पापं कर्तुं व्यवसिता वयम् ।

यद्राज्यसुखलोभेन हन्तुं स्वजनमुद्यताः ॥ ४५ ॥

राज्यसुखलोभाने स्वजनांना मारण्यास उठलो आहोत, अरेरे पहा! कसले हे घातक पाप करण्यास आम्ही आरंभ केला आहे. ॥ ४५ ॥

अहो इति । स्वजनं हन्तुमुद्यता इति यत एतन्महत् पापं कर्तुमध्यवसायं कृतवन्तो वयम् । अहो बत कष्टमित्यर्थः ॥४५॥